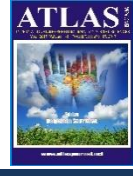

ATLAS INTERNATIONAL REFERRED JOURNAL ON SOCIAL SCIENCES

ISSN:2619-936X

Article Arrival Date: 22.04.2018

Published Date:25.06.2018

2018 / June

Vol 4, Issue:9

Pp:388-402

Disciplines: Areas of Social Studies Sciences (Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences)

SURİYELİ MÜLTECİLERİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE BUNUN TÜRKİYE'YE YANSIMALARI

PROBLEMS OF SYRIAN REFUGEES AND REFLECTIONS TO TURKEY

Sevda KÖYÜSTÜ

Öğr. Gör. Biruni Üniversitesi, sevdakoyustu@mynet.com

S. Pınar MEHEL TUTUK

Öğr. Gör. İstanbul Şişli Meslek YO, pinar.meheltutuk@sisli.edu.tr, İstanbul

ÖZET

Dünyanın farklı bölgelerinde değişik tarihlerde devam eden çatışmalar ve savaşlar; milyonlarca insanı yerinden yurdundan zorunlu göç ettirmiştir. Suriye'de yaşanan iç savaş sadece Suriye'yi değil birçok ülkeyi ekonomik, sosyal ve toplumsal olarak etkilemektedir. Savaş ve savaşın getirdiği olumsuz yaşam koşulları, hayatta kalma endişesi gibi nedenlerle birçok aile göç etmek zorunda kalmıştır. 17 Aralık 2010 yılında bir gencin kendini yakması sonucu ilk defa Tunus'ta başlayan ve Arap Baharı olarak adlandırılan süreç Mısır, Libya ve Suriye'de devam etmiştir. Özellikle Suriye'deki Arap Baharından Türkiye çok etkilenmiştir. Geline bu noktada Türkiye'deki mülteci sayısının 4 milyona yaklaştığı tahmin edilmektedir. Artan Suriyeli sayısı ile beraber ekonomik, kültürel, eğitim ve sağlık açısından çeşitli problemler kendini göstermeye başlamıştır. Bu çalışmanın temel amacı; Suriyeli mültecilerin karşılaştıkları sorunları incelemek ve bunun Türkiye'ye yansımalarını değerlendirmektir. Literatür taraması yoluyla gerçekleştirilen çalışmada Suriyeli mültecilerin sorunları dört başlıkta (*barınma ve temel ihtiyaçlar, **eğitim, ***sağlık, ****ekonomik) ele alınmıştır ve yansımaların hangi açıdan olduğu yorumlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Suriye, Mülteci, Göç, Sorun, Türkiye

ABSTRACT

The on going conflicts and wars in different parts of the world on different dates forced millions of people to migrate. The civil war in Syria affects not only Syria but many other countries from economic, social and societal aspects. Many families had to migrate due to the reasons such as the war and the negative living conditions and survival concerns caused from that war. The process which started in Tunisia for the first time as a consequence of burning genocide on December 17, 2010, and which was called Arab Spring, continued in Egypt, Libya and Syria. Especially, Turkey was affected by the Arab Spring in Syria. Coming this point, the number of refugees in Turkey is estimated that nearly 4 million. Along with the increasing number of Syrians, various problems have occurred in terms of economic, cultural, education and health. The main purpose of this study is; examine the problems faced by refugees in Syria and Turkey to assess the implications of it. In the study conducted through the literature review, the problems of the Syrian refugees were addressed in four sections (* housing and basic needs, ** education, *** health, **** economics) and interpretation of the reflection of them.

Keyword: Syria, Refugee, Migration, Problem, Turkey

1. GİRİŞ

Göç kavramı, temel itibariyle, insanların geçici ya da kalıcı olarak bir bölge ya da yerden diğerine yerleşmek amacıyla yer değiştirmesi anlamına gelir. Türkiye, tarihi boyunca hem göç almış, hem göç vermiştir. Bu göçlerin belirleyici etkileri, ülkenin tam anlamıyla bir göçler ülkesi olmasına neden olmuştur (Akşit vd., 2015: 92). Buna benzer bir görüş de Sağlam ve Kanbur (2017: 311) tarafından ifade edilmektedir. Yazarlar da; tarih boyunca en fazla göçmen akınına uğrayan ülkelerden birinin, coğrafi konumu itibariyle Türkiye olduğundan ve 1970'li yılların sonundan itibaren Türkiye'ye, özellikle sınır komşusu olduğu ülkelerden sığınmacı, mülteci, transit göçmen ve kaçak işçi gibi uluslararası göçler olduğundan söz etmektedirler.

Temel itibariyle bir kişi veya grubun yaşadığı ülke veya bölgeden başka bir ülke veya bölgeye yerleşme durumu olarak tanımlanabilecek olan göç olgusu, bu minvalde iç ve dış göç olarak ele alınabilmektedir.

Kofman (2000) tarafından da belirtildiği üzere göç olgusu; insanlık tarihinin başlamasıyla ortaya çıkan, yalnız yaşadıkları yerin değişmesini değil aynı zamanda sosyo-ekonomik ve kültürel değişimleri içeren, farklı insanların farklı nedenlerle yaşadıkları yeri uzun ya da kısa süreli terk etmesidir (Barın, 2015: 12). Taneri ve Tangülü (2017: 188) tarafından; insanoğlunun, gelecek yaşantılarının bir bölümünü veya tamamını geçirmek üzere bulunduğu yerleşim biriminden diğerine yerleşmek amacıyla yapmış oldukları coğrafi nitelikli yer değiştirme olayı şeklinde tanımlanan göç kavramı, farklı sebeplerden kaynaklı olabilmektedir. İnsanlık tarihinin tüm dönemlerinde görülen bir olgu olan göçler, sonuçlarından dolayı toplumların hem sosyokültürel ve ekonomik hem de politik yapıları üzerinde büyük değişikliklere neden olmaktadır (Akalin T, 2016: 5). Göçlerin oluşum sebepleri Kara vd. (2016: 949) tarafından; sosyal ve kültürel nedenler, siyasal ve dinsel nedenler, ekonomik nedenler ve doğal nedenler olmak üzere dört başlık altında gruplandırılmaktadır. Bu bakımdan göç olgusunun çok boyutlu bir sergilediğinden söz etmek mümkündür.

Literatür incelendiğinde; göçmen, mülteci ve sığınmacı terimlerinin sıklıkla karıştırıldığı ve bunlar arasında keskin bir ayırım olmadığı ve dolayısıyla bu kavramların genellikle birbiri yerine kullanıldıkları görülmüştür. Oysaki bu kavramlar arasında daha çok sosyolojik açıdan bir benzeşme bulunmakta, hukuksal açıdan birbirinden farklı tanımlarla ifade edilmektedir. İngilizce migrant kavramına karşılık gelen göçmen kavramı; genellikle ekonomik ve kültürel nedenlerden dolayı daha iyi bir yaşam beklentisiyle, ülkesini terk ederek başka bir ülkeye yerleşen kişiyi ifade etmektedir. İngilizcesi asylum olan iltica kavramı ise; kendisine mültecilik statüsü verilmesi istemiyle bir ülkeye başvuru yapan kişinin başvurusunun kabul edilmesini sağlayan bir haktır. Yani mültecilik durumu, iltica hakkının tanınmasıyla oluşan hukuki bir statü konumundadır (Korkmaz, 2014: 38). Bu genel tanımın yanı sıra, doktrinde farklı mülteci tanımlarının olduğu da bilinmektedir. Örneğin bir tanıma göre mülteci; ırkı, dini, vatandaşlığı, muayyen bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasî kanaatleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı olarak korktuğu için ülkesini terk eden kişidir. Bir başka tanıma göre ise mülteci; vatandaşı olduğu memlekette vuku bulan siyasî olaylar sebebiyle bu ülkeyi iradesiyle veya zorla terk etmiş, yeni bir devletin vatandaşlığına geçmemiş ve herhangi bir devletin diplomatik koruması altında bulunmayan kimsedir (Dürgen, 2015: 3). Gerek Türkiye diplomasinde gerekse de Türk medyasında Suriyeliler için genellikle ulusal hukuk ve uluslararası hukukta herhangi bir terminolojik karşılığı ve altyapısı olmayan 'misafir' kelimesinin ısrarla kullanıldığı görülmektedir. Türkiye, 'mülteci' dememekte ısrarcı olsa da Türkiye'deki Suriyeliler, uluslararası hukuk gereği, çatışmalardan dolayı ülkesini terk eden ve bunun aksi ispatlanmadıkça 'mülteci' statüsünde kabul edilmektedir (Dağlıoğlu, 2014).

Arap Baharı ile süregelen olaylar zincirinden biri de Türkiye'yi yakından ilgilendiren ve Türkiye'nin en uzun sınır komşuluğuna sahip olduğu Suriye'de meydana gelen, mevcut iktidara yönelik olarak yürütülen olaylardır. Suriye'de ilk kez 15 Mart 2011'de, Devlet Başkanı Beşar Esad karşıtı muhalifler tarafından Dera'da başlatılan olaylar en fazla Türkiye'yi etkilemiştir (Gökçe ve Özdemirci, 2016: 386). Demokrasi ve reform istekleriyle Suriye'de başlayan karışıklıklar Türkiye'yi tarihinin en büyük göç hareketlerinden biriyle yüz yüze getirmiştir. Suriye'de meydana gelen olaylar sonucu 250 kişilik ilk grup 29 Nisan 2011 tarihinde Türkiye'ye giriş yapmış, sonraki zamanlarda şiddet olaylarının artmasına paralel olarak girişler devam etmiştir. Bu konuda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin izlediği açık kapı politikası sonucunda, ülkeye kabul ettiği Suriye vatandaşlarına tarafı olduğu uluslararası mülteci hukuku ve uluslararası hukuk teamülleri uyarınca ilk olarak geçici koruma statüsü vermiştir. Böylece Suriyeliler, ülkelerindeki durum normale dönünceye kadar Türkiye'de bir

anlamda misafir konumunda barındırılmaya ve her türlü ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır (Seydi, 2014: 268). Olayların başlangıcından bugüne kadar geçen süre içinde resmi rakamlara göre artan bir şekilde Türkiye'ye 2,5 milyona yakın Suriyelinin göç ettiği bilgine ulaşılmaktadır. Suriyeli mülteciler ikamet için en çok sınır illerini ve bunlar arasında da Kilis'i seçmişlerdir. Halen Kilis'te 100 binden fazla Suriyelinin yaşadığı tahmin edilmektedir. Suriyeliler konaklama merkezlerinde ve şehir merkezinde kiraladıkları evlerde yaşamaktadır. Kilis'te yerli halktan fazla Suriyeli ikamet ettiği (Gökçe ve Özdemirci, 2016: 386) bilgi bu konuda oldukça kayda değer bir göstere olarak nitelendirilebilir.

Deutsche Welle'nin yayımladığı bir raporda ise Türkiye'nin, Suriye'den kaçan mültecilerin yarısından fazlasına ev sahipliği yaptığı ve Birleşmiş Milletler verilerine göre Türkiye'de 2,9 milyon sığınmacının yaşadığı bildirilmiştir. Uzmanlar ise mülteci sayısının, resmi rakamlardan daha fazlasını içerdiğini ifade etmektedir. Bunlar arasında 100 ile 300 bin arasında Suriyeli'nin, kayıt altına alındıkları takdirde Avrupa ülkelerine göç etme olanaklarının zorlaşacağı düşüncesiyle kayıt altına alınmaktan kaçındıklarının altı çizilmiştir. Buna ek olarak güvenlik soruşturması tamamlanmadığı için henüz geçici koruma statüsü altına alınamayan yaklaşık 300 bin civarında bir Suriyeli'nin daha eklenmesi gerektiği bildirilmiştir (www.dw.com.tr). İlk etapta Türkiye'nin bir misafiri olarak görülen ve hukuki statü verilen Suriyeli sığınmacıların durumunun, bir anlamda kalıcı statüye dönüştüğünü düşünmek olasıdır.

Mültecilerin bir sorun olarak değerlendirilmesi ve çoğu zaman bu sorun algısı çerçevesinde gittikleri ülkede çeşitli sosyal, kültürel ve ekonomik gerilimlere neden oldukları bilinmektedir. Diğer taraftan mülteciler, tabiiyetleri bağlamında değerlendirildiğinde, geldikleri ülkede de çeşitli nedenlerle huzur bulamayan kişilerdir. Bu bakımdan mültecilik, hem geldiği ülke, hem de gittiği ülke açısından çift taraflı bir gerilimle karşı karşıya kalan toplumsal bir kategoridir (Gökler ve Keskin, 2015: 231). Bu türden kategorilerin oluşmasında rol oynayan başat faktörlerden birisinin genel olarak savaşlar olduğu ifade edilebilir. Bir ülkenin sınırları içerisinde başlayan savaşlar ise, çoğunlukla o ülke dışındaki diğer ülkelerin de bir anlamda işin içinde yer almasına ve dolayısıyla ülkeler arasında kültürel, ekonomik, politik, dilsel ve dinsel etkileşimlerin yaşanmasına zemin hazırlamaktadır. Savaşın, katliamların, büyük miktarda can kayıplarının, işkencelerin, göç hareketlerinin yaşandığı bir trajedide buna ek olarak askeri konular, sağlık, eğitim, barınma, beslenme konuları (Seydi, 2013: 238) da öne çıkan başlıklar arasında yerini almaktadır.

2. SOSYAL VE KÜLTÜREL ADAPTASYON KONUSUNDAKİ TEMEL SORUNLAR

Başta savaşlar olmak üzere pek çok nedenden dolayı farklı bir kültüre göç etme, o kültürle tanışma ve geçici bir süre dahi olsa bu yeni kültür ortamında yaşama fikri, çoğunlukla beraberinde birtakım sosyal ve kültürel adaptasyon problemlerini de getirmektedir. Özellikle Suriye'de olduğu gibi, yaşanan iç savaşlardan zarar gören bireyler, kendilerini bir anlamda zorunlu göç olgusu içerisinde bulmuşlardır.

Kaya (2016: 40-41); Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki en önemli problemlerinden birisinin sosyal uyum konusunda olduğunu belirtmiştir. Suriyeli sığınmacılar ile Türkiye'deki yerel halk arasındaki dil, kültür ve yaşam biçimi gibi farklılıkların, halkın Suriyeli sığınmacılara karşı gösterdiği tepkilerin en önemli nedenleri olarak görüldüğünün altını çizmektedir. Buna ek olarak, çok eşliliğin görülmesi ve akabinde boşanma vakalarının artması, kadın ve çocuk istismarı sayısındaki yükselme, kimi şehirlerde yaşanan etnik ve mezhepsel kutuplaşmanın alevlenmesi ve çarpık kentleşme sorunsalı sığınmacılar ile birlikte ortaya çıkan ve daha da ivme kazanan toplumsal sorunlar olarak kimlik kazanmaktadır. Ercoşkun (2015: 83-84) tarafından öne sürülen görüşler de bu bilgileri teyit eder niteliktedir. Konuyla ilgili olarak Ercoşkun; Türkiye'ye göç etmek durumunda kalan mülteci sayısındaki gittikçe artış gösteren

rakamların, ciddi manada sosyal endikasyonları da beraberinde getirdiğinden söz etmektedir. Türk Medeni Kanunu'nda yer almayan çok eşli evlilik kurumunun, Suriye'nin kanunlarında ve sosyo-kültürel yapısında mevcut olması, bu olumsuzlarından ilk ve en önemlisi olarak belirtilmektedir. Hatay ve Kilis'deki boşanma olaylarında görülen artışlar bu tablonun daha net bir biçimde gözler önüne serilmesinde oldukça önem arz etmektedir. Bu durumun ise beraberinde kadın depresyonunu, resmi nikah olmaksızın doğan bebekleri içeren birtakım negatif sosyal damgalanma travmaları getirdiği ifade edilmiştir. Bunun yanında Suriyeli mültecilerin kendi içlerinde yapacakları evlilik işlemlerinde o ülkenin yetkili kurumlarının vereceği belgelerin esas alınması gerektiğinden, savaş dolayısıyla bu imkan da ne yazık ki sağlanamamakta ve kayıt dışı evlilik ve bunun sonucunda dünyaya gelen bebek sayısı artmaktadır. Cinsel suçlar, tecavüz gibi mağduriyetlerin yanında yasa dışı evlilikler hususunda ortada bir simsarlık müessesesi doğduğuna dair bilgilerin de alındığını vurgulayan Ercişkin, çocuk dilenciliklerinin de bu gibi yerlerde artmış olması sebebiyle yerel halkın ciddi anlamda kaygılı olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde Harunoğulları ve Cengiz (2014: 311-312) de Suriyeli kadınların; ikinci eş olarak değerlendirildiğini, ucuz işgücü olarak görüldüğü ve fuhuş batağına zorlandıklarına gönderme yapmaktadır.

Mültecilere açık kapı politikası uygulayan Türkiye gibi bir ülkeyi bekleyen en büyük risklerden bir diğeri ise ülkelerin kapasitelerini aşacak derecede gelen umutsuz ve bir o kadar politize olmuş toplulukların varlığıdır. Özellikle çok fakir insanların barındığı mülteci kamplarında kalan kişiler tarafından sergilenen davranışların, Hatay ilindeki halkı rahatsız ettiği ifade edilmektedir. Alevilerin Esad'ı, Sünnilerin ise Özgür Suriye ordusunu kendilerine yakın hissettikleri ileri sürülmekle birlikte Hatay'da kendi şehirlerindeki Sünnilerin Alevilere Alevilerin de Sünnilere çatışmacı bir şekilde yaklaşmasını netice verecek düzeyde bir durum söz konusu değildir. Çünkü netice itibarıyla mültecilerden hem Hataylı Alevilerin hem de Sünnilerin rahatsız oldukları belirtilmektedir (Canyurt, 2015: 137).

Mersin Mezitli'deki yerel halkın Suriyelilere yönelik algısı ve toplumsal kabul düzeyinin ne yönde olduğunu incelemek amacıyla Aktaş ve Gülçür (2017: 235) tarafından yürütülmüş olan çalışmada; coğrafi-tarihi yakınlık, din kardeşliği, etnik yönden kardeşlik söylemlerinin Mezitli halkının Suriyelileri toplumsal kabulünde olumlu bir etkide bulunmadığı saptanmıştır. Bu anlamda Suriyelilerin yerel halk tarafından kabul edilmesinde en büyük dayanağı savaş koşullarının hüküm sürmesi oluşturmaktadır. Mezitli halkının Suriyelileri kabul etmesinde zorlanmasının en büyük nedeni ise yerel halkın Suriyelileri kültürel anlamda farklı görmesi olduğu sonucuna varılmıştır.

3. BARINMA VE TEMEL İHTİYAÇLARA İLİŞKİN SORUNLAR

Lordoğlu ve Aslan (2016: 806; Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmenlerin buldukları ve ikamet ettikleri yerlerin, onların sınıfsal ve ekonomik pozisyonlarıyla benzerlik sergilediğini belirtmektedirler. Çok düşük gelir düzeyine sahip olan yani en alt gelir grubundaki Suriyelilerin kamplarda yaşamak durumunda kaldıkları ve bu oranın kamp dışında ikamet edenlere kıyasla %20'lerde kaldığını ifade etmektedirler. Kamplarda kalmak yerine kentin varoşlarında ve kırsal bölgelerinde kendi maddi olanaklarıyla yaşamaya çalışanların ikinci grupta, kentlerde apartman dairelerinde yakınlarıyla beraber yaşayan orta gelirli grubun üçüncü grupta ve son olarak yüksek gelir grubundakilerin ise dördüncü grupta yer aldıkları ve bu kişilerin batı ülkelerine göç etme hazırlığı içerisinde olduklarını ifade etmişlerdir. Bu noktada; başta savaş olmak üzere çeşitli sebeplerle Türkiye'ye göç etmiş bireylerin/grupların tümünün yoksul, vasıfsız/egitimsiz ve devlet desteğine muhtaç olduklarını düşünmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Dolayısıyla Suriyelilerin barınma, sağlık, yiyecek-içecek, eğitim, ekonomi gibi açılardan homojen bir grup olmadığını belirtmek mümkündür.

Boyras (2015: 45); Türkiye'ye oldukça fazla sayıda Suriyeli sığınmacının gelmesi dolayısıyla, sınırlara yakın yerlerde kurulan çadır kent ve konteynerlerin bu mevcut talebi karşılamaya yetmediğine değinerek, buradan hareketle Suriyelilerin bir kısmının kent merkezlerinde yaşamlarını idame ettirmeye başlamış olduklarını belirtmektedir. Bugün gelinen noktada Türkiye'de yaşayan Suriyeli sayısının henüz net olmamakla birlikte yaklaşık 4 milyon olduğu tahmini göz önünde bulundurulduğunda, Boyras tarafından ifade edilen düşüncelerin destek bulduğu söylenebilir. Diğer taraftan Ihlamur-Öner (2015: 42) ise; ulusal ve uluslararası kuruluşların raporlarında, sorun ve eksikliklere rağmen yine de kamplardaki hizmetlerin uluslararası standartlara uygun olduğuna ve diğer ülkelerdeki kamplara nazaran Türkiye'deki kampların daha iyi koşullar ve altyapıda olduğuna vurgu yapmaktadır.

Kamp dışında yaşayan Suriyeli bireyler, sahip oldukları ekonomik şartlar itibarıyla farklılıklar göstermekte, Suriye'den getirdikleri yatırımlarla iyi evler satın alan Suriyeliler olsa bile çoğunluk genel olarak kiraların fazla olması nedeniyle yahut kendilerine kiralık ev verilmemesi nedeniyle yetersiz koşullara sahip evlerde yaşamaktadır. Kiralanan yerlere bakıldığında çoğunlukla ev bodrumları, depolar, ambar gibi temel ihtiyaçların karşılanamayacağı yerlerin olduğu görülmektedir. Suriyelilerin bazıları ise evlerde yaşayabilmekte ancak o evlerin de çoğunlukla yaşam için yetersiz ve eski olduğu hatta çoğunun gecekonduda yaşadıkları gözlemlenmekte; bu evlerin bazılarının ise camları olmaması nedeniyle naylonla kaplanarak kapatılmaya çalışıldığı ve buranın da sağlık koşullarına uygun olmadığı bilinen bir durumdur (Barın, 2015: 41).

Doğanay ve Keneş (2016: 145); Türkiye'de yaşamaya başlayan Suriyeli sığınmacıların gittikçe artan bir popülasyona sahip olduğundan ve bunun da Türkiye'nin güneydoğusundaki illerin demografisini ve sosyal dokusunu önemli ölçüde değiştirmesinin yanı sıra kamplardaki güvenlik sorunu ve barınma koşullarının yetersizliği gibi altyapı problemleri gibi sebeplerden dolayı Suriyelilerin büyük bir kısmının Gaziantep, Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya gibi büyük kentlerde kendi olanaklarıyla ev kiradıklarından, ekonomik olarak bu yeterliliğe sahip olmayan Suriyeli kesimin ise sokaklarda, parklarda dilencilik yaparak, metruk binalarda, barakalarda ya da açık alanlara kurdukları çadırlarda hayatlarını devam ettirmeye çalıştıklarından söz etmektedir. Ayrıca kamplarda yaşayan gruplar arasında farklı mezheplerden ve politik görüşlerden olan ailelerin birbirine yakın çadır kentlerde veya konteynerlerde konumlandıklarını, güvenlik problemlerini ortaya çıkarmaktadır.

4. EĞİTİM KONUSUNDAKİ TEMEL SORUNLAR

Ferris ve Winthrop (2010: 29); mülteci çocukların, göç ettikleri ülkelerin hayat şartlarına, yaşam koşullarına adapte olabilmelerinde eğitimin, konuyla ilgili zorlukların kolay kılınmasında ve psikolojik durumlarının iyileştirilmesinde etkili bir araç olduğunu ileri sürmektedir. Fakat ülkelerindeki çeşitli yaşam koşulları dolayısıyla göç etmek durumunda kalmış olan bireylerin ve özellikle onların çocuklarının, eğitim olanaklarından genellikle yeterince faydalanmadığı da bilinen ve kabul gören bir düşüncedir.

Akkaya (2013: 179) tarafından yapılmış olan bir çalışmada, Türkiye'ye göç etmiş sığınmacıların, kendileri için yabancı bir dil olan Türkçe algıları incelenmiştir. Çalışma kapsamında; Suriye'de başlayan iç savaşla Suriye kökenli vatandaşların 2011 yılında Ürdün, Lübnan, Irak, Mısır ve Türkiye gibi ülkelere iltica etmeye başladıklarından, iltica edilen bu ülkeler arasında Türkiye hariç olmak üzere diğer tüm ülkelerin ana dillerinin Arapça olduğundan söz edilmiştir. Bu sebeple Suriyeli sığınmacıların, göç etmek durumunda kaldıkları ülkeler arasından sadece Türkiye'de, kendileri için yabancı bir dil ile karşılaştıklarının altı çizilerek, Suriye vatandaşları için Türkçe kursları organize eden çeşitli kurum ve kuruluşlar vasıtasıyla kimi sığınmacıların, Türkçe öğrenme çabası içerisine girdiklerini vurgulamıştır. Bu noktada Türkiye'ye göç etmiş Suriyeli sığınmacılar kapsamında

yaşanan temel sorunlardan birisinin ana dillerinden uzak bir coğrafyaya iltica etmekten kaynaklı yaşanan dilsel farklılıklar olduğu söylenebilir. Bu dilsel farklılıklardan kaynaklı yaşanan eğitimsel sorunların giderilmesi dolayısıyla açılan kursların ise genellikle Kalkınma Ajansları ve Tübitak gibi kurumlar aracılığıyla finanse edildiği düşünüldüğünde, bu sorunu ortadan kaldırmanın veya minimize etmenin Türkiye'ye yansımalarının mali açıdan olduğunu yorumunda bulunmak olasıdır.

Suriyeli çocukların en önemli problemlerinin başında gelen eğitim konusuyla ilgili olarak Şirin (2014); dünyanın her yerinde mültecilere dair yapılmış olan çalışmalardan ortaya çıkan somut bir sonuçtan söz etmektedir. Eğer mültecilere ve özellikle onların çocuklarına, insanlık onuruna yakışır bir ortam sunulmadığı takdirde, o çocukların şiddet sarmalına kapılıp daha büyük bir toplumsal sorun haline gelebileceğinden bahsetmektedir. Bu bağlamda Suriyeli çocukları, Türkiye'nin bir sorunu olarak ele almanın daha mantıklı olduğunu belirten Şirin, Suriyeli çocuklarının yaklaşık %75'inin bir aile üyesini kaybettiğini, yaklaşık %40'ının fiziksel şiddete maruz kaldığını, %60'dan fazlasının ailesinden en az birisinin fiziksel şiddete uğradığı anlara tanıklık ettiğini belirtmekte ve dolayısıyla bu çocukların rehabilite edilmesinin bir zorunluluk halini aldığına gönderme yapmaktadır. Diğer taraftan okul öncesi dönemdeki çocukların eğitimleri de, toplumsallaşma açısından önem içeren bir diğer konudur. Göç edilen ülkede çocukların, çocuk işçi olarak kimi zaman zorla çalıştırıldıkları ve cinsel istismara açık hale gelmeleri (Şentöregil, 2017: 25) gibi birtakım olumsuz hallerin en aza indirgenmesinde, okulun önemli fonksiyonu olduğundan söz edilebilir. Farklı bir bakış açısıyla gerek okul öncesi gerekse sonrası dönemde çocukların oyun ihtiyaçlarının giderilmesi bağlamında da okul hayatının yadsınamaz bir rolü vardır.

Sadece Suriye'yi değil, başta Türkiye olmak üzere farklı coğrafyaları da etkileyen iç savaş, ailelerin toplu göçlerine sebep olan faktörlerden birisidir. Bu göçlerden kaynaklı en büyük olumsuz etkisinin yansıdığı kırılgan grupların başında ise okul öncesi ve okul dönemi çocuklar gelmektedir. Uzun ve Bütün (2016: 72) tarafından Suriyeli çocukların katlanmak durumunda kaldıkları problemlerin, okul öncesi branş öğretmenlerinin perspektifinden ele alındığı araştırmada; Suriyeli sığınmacı çocukların buldukları eğitim kurumlarına uyum sağlamakta ciddi güçlükler yaşadıkları tespit edilmiştir. Yapılan görüşmelerde bütün katılımcıların birleştiği en önemli ortak noktanın çocukların Türkçe bilmemeleri nedeniyle ciddi sorunlar yaşadıkları olmuştur. Bu açıdan çocukların, sırf Türkçe bilmedikleri için hem öğretmenleri ile hem de akranları ile iletişim kuramadıkları ve dolayısıyla sosyalleşemeyip, dışlanma duygusu yaşadıkları ifade edilmiştir. Eğitim probleminin yanı sıra, çocukların ülkemize tam olarak yerleşemedikleri ve sığınmacı konumunda oldukları için, beslenme, barınma, temizlik gibi temel ihtiyaçların temini gibi hususlarda da birtakım olumsuzlukları tecrübe ettikleri aktarılmıştır.

Levent ve Çayak (2016: 17) tarafından okul yöneticilerinin Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin eğitimi kapsamında yapılmış araştırma bulgularına göre; okul yöneticilerinin neredeyse tamamına yakınının, Suriyeli öğrencilerle ilgili olarak gerek kayıt sürecinde gerekse de eğitim ve öğretimde en fazla iletişim problemleri yaşadıkları yönünde bir düşünceye sahip oldukları saptanmıştır. Ayrıca katılımcıların büyük bir kısmı, Suriyelilerin eğitiminde öğrenci kayıt sisteminin yetersizliğine dikkat çekmişlerdir. Bu anlamda web sitelerinin yalnızca Türkçe dilinde tasarlanmış olmasının da öğrencilerin güncel duyuruları ve haberleri, yapacakları işlemler ile ilgili yönlendirmeleri anlama noktalarında engel teşkil ettiği söylenebilir. Diğer taraftan Yavuz ve Mızrak (2016: 196); geçici eğitim merkezlerinde eğitim gören Suriyeli öğrencilere geçerli bir diplomanın verilemediğinin altını çizmekte ve bu sorunun, mültecilerin eğitimi konusunda karar yapılar tarafından ayrıntılı olarak ele alınıp incelenmesi gereken önemli bir husus olduğunu vurgulamaktadır. Eğer bu sorun çözüme kavuşturulamaz ise, ileriki yıllarda kendi ülkesi veya başka bir ülkeye göç etmesi söz konusu olan Suriyeli

eğitlimlilerin, diplomalarına denklik verilmediği için herhangi bir istihdam sistemi içerisinde yer almaları çok da mümkün olmayacaktır. Bu sorunun çözümü için özellikle uluslararası kuruluşlara önemli görevler düşmektedir; çünkü Türkiye ile Suriye arasındaki politik krizler, iki ülke kurumları arasında çözüm üretmeye yönelik mekanizmaların çalışmasını olanaksız bir hale getirmektedir. Ek olarak basına yansıdığı kadarıyla, Suriyeli öğrencilerin Türkiye’de sınavsız olarak istedikleri okula ve hatta bölüme kayıt yaptırabildikleri bilinmektedir. Türkiye’deki mevcut sınav sistemi ve üniversiteye kayıt prosedürleri göz önünde bulundurulduğunda, bu durumun Türk vatandaşı öğrenciler aleyhine negatif bir ayrımcılık olarak görülebileceği kaçınılmaz bir durumdur.

5. SAĞLIK KONUSUNDAKİ TEMEL SORUNLAR

Sağlık hakkının bir hak kategorisi olarak ortaya çıkışı daha önceye uzansa da, ulusal hukuk düzenlerinde üstün normlarla korunan bir hak olarak yaygınlaşması geçtiğimiz yüzyılın başlarına dayanır. Günümüzde sağlık hakkı, ulusal ve uluslararası hukuk kaynaklarının haklar listesinde standart olarak yer almaktadır (Temiz, 2014: 166).

Karataştan (2017: 28-29); temel bir insani hak olarak kabul edilen sağlık hakkının Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar ve savaşlar başta olmak üzere diğer faktörlerden dolayı hak olmaktan çıktığını ve bilhassa savaş nedeniyle hekimlerin ülkelerini terk etmesi sonucunda sağlık sistemi çökme noktasına geldiğini belirtmektedir. Aralarında Nobel ödülü sahiplerinin de bulunduğu elli kişilik bir hekim grubunun, “The Lancet” adlı tıp dergisinde yayımladıkları mektupta, Suriye’deki durumu soğuk savaştan bu yana yaşanan muhtemelen en kötü insanlık krizlerinden biri olarak tanımladıklarına dikkat çekerek, Suriye’deki sağlık kurumlarının %37’sinin yıkılmış, %20’sinin ise ağır hasar almış olduğuna dair verileri paylaşmıştır. Buna ek olarak, 469 sağlık çalışanın cezaevinde, yaklaşık 15 bin hekimin ülkesini terk ettiğini rapor etmektedir. Mektupta ağır yaralıların tedavi göremediği, kadınların tıbbi destek olmadan doğum yapmak zorunda kaldığı, kadın ve çocuklar dahil tüm ağır yaralıların hayati ameliyatlara anestezi yapılmadan alındığı, cinsel tacize ve istismara uğrayanların başvurabilecekleri bir yer olmadığı, halkın tifo, hepatit, kolera ve dizanteri salgınlarına karşı savunmasız olduğu belirtilmiştir. Suriye’de sağlık sisteminin geldiği son durum ve oradan bir şekilde göç edip Türkiye’ye gelmiş olan mülteciler göz önünde bulundurulduğunda, bu durumun Türkiye’de yeni hastalıkların görülme sıklıklarını artıracığı ve bu hastaları tedavi etmeye yönelik maddi ve manevi kaynakları daha fazla kullanılmasına yol açacağını ifade etmek mümkündür. Nitekim Ataş (2017: 45) tarafından ele alınan çalışmada da şark çıbanı, kızamık ve çocuk felci türünden hastalıkların Türkiye’de yeniden daha fazla sıklıkla görülmeye başladığına dair ifadeler yer almaktadır.

Ayrı bir başlık (eğitim) kapsamında ele alıp incelenen dil sorunu, aynı zamanda mültecilerin sağlık alanında yaşadığı en önemli sorunlardan da birisini teşkil etmektedir. Dil bilmedikleri için şikâyetlerini tam olarak anlatamayan mülteciler hastanelerde bu yüzden sıkıntı çekmektedir. Ayrıca mülteciler sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanılacağını bilememektedir. Anlaşmalı hastanelerde ücretsiz veya düşük ücretlerle tedavi olabilen mülteciler hangi hastanelerin anlaşmalı, hangilerinin anlaşmalı olmadığını ve nereye gideceklerini bilemedikleri için hastalandıklarında düzenli olarak hastaneye gidememektedirler (Döner, 2016: 44).

Uluslararası raporlara göre sığınmacı ve mültecilerin sağlık sorunları arasında en çok öne çıkanlar arasında pek çok bulaşıcı hastalık da bulunmaktadır. Çocuklar, yaşlılar, kadınlar, hasta ve özürllü, LGBTT gibi farklı cinsel tercihleri var olan bireylere ek olarak, sığınmacı ve mülteciler de savunmasız gruplar arasında yer almaktadır. Konu dâhilinde özellikle sığınmacı ve mülteciler, güç yaşam koşulları, barınma, beslenme ile ilgili sorunlar, sağlık hizmetlerine ve sosyal hizmetlere ulaşımında güçlükler, şiddet vb. pek çok nedenle sağlık

açısından en savunmasız gruplar arasındadır. Bu durum bulaşıcı hastalıkların yayılma ve salgın ihtimalini artırmakta, tedaviye ulaşmada da güçlükler yaşanabilmektedir (Keklik, 2016: 1-2).

Mültecilerin yaşadıkları dil engeli, maddi sorunlar ve sağlık sigortası yokluğu gibi bir çok problem, sağlık sorunları olduğu zaman acil servisleri daha çok tercih etmelerine neden olmaktadır. Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin acil servis başvuruları özellikle Suriye sınırındaki şehirlerde, toplam başvuruların %10'unu geçmektedir. Aşılama, düzenli sağlık kontrolü, kronik hastalık varlığında düzenli doktor kontrolü ve ilaç kullanımı gibi birtakım olanaktan yoksun olan mülteciler, hastane başvuruları sırasında yerel halktan daha yüksek oranda kaynak kullanımına neden olmaktadır (Yurtseven vd., 2015: 136).

Suriyeli mültecilerin sağlık hizmetlerinden faydalanabilmeleri için AFAD'a kayıt olmaları gerektiğini ifade eden Ataş (2017: 45), Eczacılar Odası ile AFAD arasında yapılan anlaşma gereğince Suriyeli bireylerin de tıpkı Türkiye vatandaşları gibi ilaç bedellerinin %20'sini ödemek kaydıyla bu hizmetlerden faydalanabildiklerini belirtmektedir. Beslenme ve barınma gibi temel sıkıntılardan dolayı sağlık problemlerinin yaşandığına ek olarak Türkiye'de görülme sıklığı nerdeyse yok denecek kadar azalmış; daha doğrusu gerekli aşılama ile minimize edilmesi sağlanmış kimi hastalıkların da Suriyelilerin göçünden sonra eskisine kıyasla daha sık görülmeye başlandığı vurgulanmıştır. Bunlara örnek olarak da şark çıbanı, kızamık ve çocuk felci gibi hastalıklar gösterilmektedir. Diğer taraftan yazar, Türkiye'de yerel halkın sağlık hizmetlerine erişim ve taleplerinin karşılanması noktasında birtakım sorunlarla halihazırda karşılaşabildiğinden, göç eden Suriyeli sığınmacılar sonrasında ise bu sorunların katlanarak artış gösterdiğinden söz edilmektedir. Sağlık hizmetinden faydalanma konusunda yeterli bilgi ve farkındalık düzeyi oluşmayan Suriyeli bireylerin bu sorununa bir de dil bilmemeleri ve sağlık personeli sayısının yetersiz oluşu gibi faktörlerden kaynaklanan sorunlar eklenince, yerel halkın sağlık hizmet sunumundan eskisine kıyasla daha fazla şikâyetçi olduğu vurgulanmıştır. Diğer yandan literatürde az da olsa Suriyeli mültecilerin göç ettikleri yerlerde sağlık sorunu yaşamadığını ortaya çıkaran çalışmaların da olduğu görülmektedir. Örneğin Kördeve (2017: 10) tarafından Darıca'da yaşayan 100 mülteci ekseninde gerçekleştirilen çalışmada; katılımcıların sağlık hizmetlerine erişimde ciddi bir problem yaşamadıkları tespit edilmiştir. Bunda Suriyelilerin, bölge halkı tarafından benimsenmiş olmaları, sanayi bölgesinde ikamet ediyor olmaları ve bu bölgenin İstanbul ile Kocaeli arasında konumlanmış olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %60'ının düzenli bir gelirin olması da önemli bir etken olarak değerlendirilmiştir.

6. EKONOMİK AÇIDAN TEMEL SORUNLAR

Gerek medyaya yansımış olan haberlerden, gerekse de konunun uzmanlarına ait basılı yayınlardan elde edilen bilgiler neticesinde; Türkiye'ye göç etmiş olan Suriyeli mültecilerin, ülkedeki işsizlik oranlarını yükselttiği, inşaat gibi günübirlik işlerde geçerli olan günlük yevmiye miktarını aşağıya çektikleri ve dolayısıyla işgücü fiyatlarını düşürdükleri, kayıt altına alınmamış veya alınamamış olan Suriyeli mültecilerin herhangi sosyal güvence şemsiyesi altında olmadan çalıştırıldığı ve işverenlerin de bu durumu çoğunlukla bir fırsata dönüştürdükleri, son olarak da kamp dışında yaşamayı tercih etmeleri dolayısıyla kendilerine uygun gördükleri bir muhitten ev kiralama yolunu seçen Suriyeli mültecilerin, o bölgedeki ev kiralalarında bir artışa yol açtığına ilişkin bir algının hâkim olduğu belirlenmiştir. Pandır vd. (2015: 13) tarafından Suriyeli sığınmacıların Türk Basınına yansımaları konusunda ele alınan çalışmada da, yerel medyadaki birçok gazete tarafından bu tür görüşleri destekler nitelikte bilgilere yer verildiği görülmektedir.

Topkaya ve Akdağ (2016: 772) tarafından Kilis orijinli olarak yapılan bir araştırmada; Suriyeli sığınmacılar henüz göç etmeden önce Kilis ilinin 100 bin civarında olduğu, göç hareketleri sonrasında ise bu sayının yaklaşık 2,5 katına yükseldiği raporlanmıştır. Bununla beraber, artan Suriyeli sayısının, Kilis üzerindeki ekonomik baskıları şu şekilde ifade edilmiştir: Suriye'den göç eden vatandaşlar arasında gelir düzeyi ortalamasının üstünde olan ailelerin de olduğu ifade edilerek, bunların Kilis'de Alhedi isimli ilk Holdingi kurduklarından, diğerlerinin ise il merkezinde fırın, lokanta, çay ocağı ve manav gibi küçük ticarethaneler açıp işlettiklerinden ve dolayısıyla artık Kilis'de pek çok işyeri tabelasının Arapça olduğundan bahsetmektedir. Bunların bir sonucu olarak ise Kilis'de ev kiralari ve emlak fiyatlarının giderek yükseldiği, işsizlik prevelansının arttığı, işgücü ücretlerinin yarıya indiği ve yerel halka nazaran Suriyelilerin Kilis'de giderek daha fazla ekonomik güce ve söz sahibi olmaya başladıkları vurgulanmıştır. Ek olarak, tüm bu sebeplerden dolayı Kilis halkının, Suriyelilere bakışının olumlu olmadığı da araştırma bulgularında rapor edilmiştir. Suriyeli sağlık personelinin günlük 30 TL'ye, doktorlar da düşük ücretlerle özel hastanelerde istihdam edilmekte olduğu (Kutlu, 2015: 10) da aktarılan bilgiler arasındadır. Bu durum piyasadaki geçerli olan makul işgücü ücretlerinin düştüğü varsayımına çarpıcı bir örnek teşkil etmesi bakımından oldukça önemlidir. Buna benzer şekilde Tuncer vd. (2017: 127) de; Suriye'nin Türkiye'de yarattığı krizle birlikte ekonomik olarak sağladığımız büyümenin ciddi manada etkilendiğine değinmektedir. Türkiye vatandaşlarının istihdam problemleriyle uğraşırken, mültecilerin piyasaları girmesi ve piyasadaki daha ucuza çalışması ekonomik alandaki dengelerini olumsuz etkilediğini belirtmiş ve özellikle de Ortadoğu ülkeleriyle olan ticaretimizin olumsuz etkilendiğine atıf yapmıştır.

Bal vd. (2015: 441) tarafından Suriyeli mültecilerin mobilya sektörü işgücüne etkilerinin incelendiği çalışmada; göç eden mültecilerin bir kısmının Türkiye'de farklı alanlarda çalışmaya başladıklarından ve genel olarak vasıfsız işçi olarak görev alanların yanında, meslek ustası olarak çalışanların da olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye'de mobilya sektöründe çalışan Suriyeli mülteci sayısının da hızla artmakta olduğundan, Türkiye'de mobilya fabrikalarında Suriyeli mültecilerin görev almaya başlamasının bazı olumlu ve olumsuz sonuçların oluşmasına zemin hazırladıklarından söz edilmiştir. İşçi ücretlerinde meydana gelen düşmelerin, işverenin faydasına ancak Türk işçilerin zararına olduğu, çalışma kapsamında özellikle vurgulanan hususlardan birisi olmuştur. Oysaki 2016 yılında OECD tarafından yayımlanmış olan göç raporunda, mülteci ve sığınmacı konumundaki grupların, gittikleri ülkelerin ekonomisine pozitif bir katkı sundukları bilgisi yer almaktadır. OECD'nin bu raporunda ayrıca; "üye ülkeler, göç konusunda kamuoyunda yer alan kuşkuları gidermelidir. Göçlerin, orta ve uzun vadede ekonomik büyüme ve iş gücü piyasasına olumlu etkileri olacaktır." İfadeleri yer almaktadır. OECD Genel Sekreteri Angel Gurría, iş gücü piyasasında son 10 yılda yaşanan büyümeye göçmenleri katkısının ABD'de yüzde 47, Avrupa'da ise yüzde 70'i bulunduğunu belirterek, bu türden zorunlu göçlerin ülkeler için bir tehdit unsuru olarak değil, umut kaynağı olarak değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Uluslararası hukuka göre ülkelerin savaş ve doğal afet gibi nedenlerle ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan Suriyeli mülteciler için bir anlamda açık kapı politikası uygulayan Türkiye, bu anlamda diğer pek çok OECD ve AB ülkelerinden farklılık göstermektedir. Türkiye dışındaki ülkelerin çoğu, özellikle mühendislik ve bilgisayar teknolojileri ile tıp bilimi gibi alanlarda formal eğitim almış kalifiye mültecileri kabul etmek gibi bir uygulamayı temel almıştır. Bu bakımdan Türkiye dışındaki OECD ülkelerinde, göçmen ve mültecilerin işgücü piyasasının büyümesine katkı sunmaları daha doğal görülebilir. Nitekim Türkiye'de çalışma yaşındaki her beş gençten birinin işsiz olduğu realitesi göz önünde bulundurulduğunda, medyaya yansıyan haberlerin bir anlamda haklı olabileceğine dair izlenimler edinmek yanlış olmayacaktır. OECD 2017 yılına ait raporunda ise; yasal ve yasal olmayan göçün hızlandığı ve ülkelerin bu sorunla baş etmek için daha fazla uyum çabalarına

ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. 2017 yılına ait raporda, bir önceki yıla kıyasla en dikkat çeken nokta ise; Türkiye'deki göçmenlerin önemli bir kısmının savaş sonrası geri dönmeyi düşünmediğini belirtmeleridir. 2016 raporuna paralel olarak 2017 raporunda da, göçmenlerin ülkelere yönelik yarattığı risklerin yanında önemli faydalar sağladığı da yeniden hatırlatılarak, ülkelerin bu faydalara odaklanmalarının daha faydalı (gocvakfi.org) olacağı yorumu yapılmıştır.

Göç Politikaları Kurulu Toplantısı'nda konuşan İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun ifadeleri gereğince Türkiye'de bugün halen göçmen, mülteci olarak bulunan insan sayısı 3 milyon 551 bin 78 kişidir. Soylu ayrıca AFAD verilerine yer vererek, Türkiye'nin Suriye krizinde mülteciler için kamu kurumu, sivil toplum kuruluşları ve halk tarafından yapılan toplam harcamanın toplam 25 milyar dolar (91 milyar TL) olduğunu ifade etmiştir. Suriyeli göçmenlere yapılan harcamalar hakkında 2016 yılı Ağustos ayında Maliye Bakanı Naci Ağbal'ın yaptığı açıklama gereğince AFAD bütçesinden yapılan harcama miktarı 36 milyar Türk Lirası'na yaklaşmıştır. Bu harcama tutarının içerisinde AFAD tarafından afet ve acil durum faaliyetleri ödeneği yanı sıra diğer kamu kurum ve kuruluşlarının yaptığı harcamalar ile geçici barınma merkezlerinde çalışan kamu personeli, eğitim ve sağlık, çadır ve konteynerlerin amortisman maliyeti, geçici barınma merkezlerinin arsa kira bedelleri, yatırıma dönüşmeyen maliyetler, Türk Kızılay'ı tarafından bu kapsamda yapılan operasyonel harcama kalemlerinin de bulunduğunu açıklamıştır (Erdem, 2017: 114). Bu bağlamda, Türkiye'nin Suriyeli mültecilere elinden geldiğince iyi imkânlar hazırlamaya çalıştığı ve onların her türlü ihtiyaçlarını karşılamaya gayret ettiğini (Canyurt, 2015: 132) ifade etmek mümkündür.

Türkiye'nin açık kapı politikasını sürdüreceğini ve mültecilere her koşulda yardım etmeyi sürdüreceğini taahhüt etmesine rağmen, sayıları 4 milyona yaklaşan Suriyeli mültecinin maliyetini kendi olanakları ile üstlenebilmesi oldukça güçtür. Suriye'de iç savaşın şiddetlenmesi ile her geçen gün katlanarak büyüyen soruna, uluslararası toplumun uluslararası hukuku ve mülteci haklarından doğan sorumluluklarını yerine getirmesi durumunda bir çözüm bulunabilir. Suriyelinin iltica talebinin, uluslararası hukukun kendilerine tanıdığı temel bir insan hakkına dayandığı hatırdadır tutulmalıdır. Bu nedenle, Suriye krizinin Türkiye'ye yüklediği ağır faturalardan biri olan Suriyeli mülteciler ile Türkiye'nin tek başına mümkün değildir. Başta AB ve ABD olmak üzere, tüm uluslararası aktörlerin daha fazla katkı sunmaları ve bu katkının sağlanması konusunda Türkiye'nin daha etkin bir çaba göstermesi (Kap, 2014: 35) oldukça önem arz etmektedir.

7. SONUÇ

Mülteci olarak Türkiye'yi mesken edinmiş olan Suriyeli bireylerin, bu göç ve göç sonrası süreçte deneyimlemiş oldukları birtakım temel sorunların neler olduğu ve bunun Türkiye yansımalarının ne yönde olduğu özelinde, literatür taraması vasıtasıyla ele alınan çalışmada, sorunlar 5 farklı grupta ele alınmıştır. Bunlar; i) sosyal ve kültürel adaptasyon sorunları, ii) barınma ve temel ihtiyaçlara ilişkin sorunlar, iii) eğitim konusundaki sorunlar, iv) sağlık hususundaki sorunlar ve v) ekonomik açıdan sorunlar şeklindedir. Özellikle Akkaş (2015: 105)'in da değindiği gibi, adı geçen bu beş başlığı içerecek şekilde, şu sorunların sıklıkla vurgulandığı sonucuna varılmıştır:

Sığınmacı ve göçmen veya mülteci, adı her ne olursa olsun, bu bireyler/gruplar; iç savaş dolayısıyla ortaya çıkan bir ateş çemberinden kurtulmaya çabalarırken; ailesinin/akrabalarının tamamını veya bir kısmını kaybetmiş, psikolojik şiddete maruz kalmış, göç ettiği ülkede nasıl atmosferle karşılaşacağını bilmediği için ciddi boyutlarda kaygı ve endişe yaşamış, uykusuz kalmış, maddi ve manevi zorluklara maruz kalmış, yiyecek, barınma, ısınma, duş alma gibi temel insani ihtiyaçları karşılayamamış, Türkçe bilmediği için derdini, sıkıntısını, sağlık sorunları anlatamamış, geçimini sağlama noktasında muhtaç konumuna düşmüş, kimi zaman

fuhuşa bataklığına sürüklenmiş, iletişim kuramadığı için sosyalleşme imkânlarından uzak kalmış, göç ettiği ülkenin değer yargılarına, kültürüne adapte olmakta zorlanmış ve eğitim olanaklarından tam anlamıyla yararlanabilme noktasında sıkıntılar yaşamıştır. Bunların Türkiye'ye yansımaları ise genel olarak şu şekilde özetlenebilir:

- ✓ Suriye'de yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelmiş olan çok eşlilik, Suriyelilerin Türkiye'ye göç etmesiyle birlikte Türkiye'de de artarak devam eden bir durum olmaya devam etmiştir. Kayıt dışı evlilikler sebebiyle doğal olarak, yeni doğanlara kimlik kartı çıkartılması söz konusu olmamış ve bebekler bir anlamda vatansız olarak dünyaya gelmiştir. Suriyelilerden sonra Türkiye'de boşanma davası vakalarında bir artış yaşanmıştır. Bu konuda yapılan çalışmalar neticesinde genel olarak Türk halkının Suriyelilere karşı hissettiği temel duygunun acıma hissi olduğu; fakat Suriyeliler ile olan din kardeşliği ortak paydasının, Suriyeli mültecilerin benimsenmesinde çok da etkili olmadığı sonucuna varılmıştır. Özellikle Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa gibi sınıra yakın illerde yoğunlaşan Suriyeli mültecilerden, yerel halkın rahatsızlık duyduğu görülmüştür. Ayrıca bu zorunlu göçten sonra Türkiye'de etnik ve mezhepsel kutuplaşmaların arttığı sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda Suriyeli mülteciler için sorun teşkil eden sosyal ve kültürel adaptasyon problemlerinin Türkiye'ye yansımalarının, halkın bir arada yaşama hususundaki ahengin bozulması ve hoşgörü düzeyinin azalması yönünde olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu ahengin zedelenmesinde, körüklenen din ve mezhep ayrımcılıklarının da etkili olduğu ifade edilebilir. Zira Türkiye'de yapılan çalışmaların birçoğu, Suriyelilerin bir an önce ülkelerine geri dönmelerini arzu eder yönde bulguları içermektedir.
- ✓ Suriye'den göç etmiş aile grupları arasında birbiri ile anlaşmazlık içerisinde olanların bulunması, Türkiye tarafından müdahale edilmesi ve kontrol altına alınması gereken bir güvenlik problemi ortaya çıkarmıştır. Göç eden mültecilerin, gelir düzeyi açısından heterojen bir yapıya sahip olması, onların kamp içlerinde veya şehir merkezlerinde yaşama kararları üzerinde etkili olmuştur. Kamplarda yaşayanlar, mevcut altyapının bu talebi karşılamaya yetmemesi sebebiyle barınma, yeme-içme, duş alma gibi temel ihtiyaçlarını giderme noktasında birtakım sıkıntılar tecrübe etmiştir. Kamp dışında yaşamayı tercih eden orta ve üst düzey gelir grubuna dahil Suriyeliler dolayısıyla, emlak ve ev kirası fiyatlarında bir yükselme yaşanmıştır. Bu bağlamda Suriyeli mülteciler için sorun teşkil eden barınma ve temel ihtiyaçlara erişime dair problemlerinin Türkiye'ye yansımaları, sayılan bu sebepler dolayısıyla yerel halk açısından olumsuz olmuştur. Diğer yandan Suriyeli mültecilere açık kapı politikası uygulayan Türkiye, bu grupların barınma ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla finansal kaynaklarının bir kısmını bu sorunun çözümüne ayırmak durumunda kalmıştır.
- ✓ Suriyeli mültecilerin karşılaştıkları sorunlardan birisi de eğitim imkânlarından yeterince faydalanamamadır. Bu konuda en büyük sıkıntıyı Türkçe bilmediklerinden ötürü yaşayan çocuklar, akranlarıyla iletişim kuramadıkları için kendilerini dışlanmış hissetmektedirler. Savaş ortamından kopup gelmiş aileler ve özellikle okul çağındaki küçük çocukların hâlihazırda perişan haldeki psikolojileri, okula gidemediği için çeşitli suçlara karışma, sokakta dilendirilme, cinsel istismara ve fiziksel şiddete maruz kalma gibi olasılıkları daha da artırmaktadır. Bu bağlamda Suriyeli mülteciler için sorun teşkil eden eğitime erişim ile ilgili problemlerinin Türkiye'ye yansımaları daha ağır olabilmektedir. Bu türden olasılıkların gerçekleşmemesi, Türkiye'nin birtakım maddi ve manevi kaynak harcamalarında bulunmasını zorunlu kılmaktadır. Mülteci çocukların psikojik açıdan rehabilite edilmeleri, suça karışma olasılıklarının engellenme çabaları vasıtasıyla topluma kazandırılmaları sadece ekonomik tahsisatları değil, alanında uzman personelin bu sorunların çözümü için sevk ve idare edilmesini,

belki de hizmet aksamalarına engel olmak için mevcut personel sayısının artırılmasını da gerektirebilmektedir.

- ✓ Mültecilerin karşılaştığı bir diğer sorun sağlıktır. Türkçe bilmemeleri, bu konuda da Suriyelilere sorun yaratmaktadır. Anlaşmalı hastanelerden ücretsiz veya düşük ücretle tedavi olabilen mülteciler, hangi kurumların anlaşmalı olup olmadığını bilmedikleri için sağlık hizmetlerinden gereğince faydalanamamakta ve bu yüzden acil servislere daha sık başvuruda bulunmaktadırlar. Zaten Türkiye popülasyonu ekseninde Türk vatandaşlarının acil servisleri sıkça kullandıkları bilinen bir durumdur. Bir de buna mülteciler eklenince, sağlık hizmetlerinin sunumu noktasında birtakım sıkışmalar daha da belirgin hale gelmekte ve sağlık personelinin mevcut sayısı, hizmet sunmaya net olarak cevap veremez hale gelmektedir. Tüm bunlar, sağlık sistemi vasıtasıyla Türkiye'nin hem beşeri sermayesinin, hem de finansal sermayesinin aşırı kullanılması anlamına gelmektedir. Diğer taraftan Suriyeli mültecilerin ülkeye gelmesiyle birlikte, Türkiye'de neredeyse kökü kazanmaya başlanmış birtakım salgın ve diğer hastalıkların yeniden nüksettiği görülmüştür. Bu da bir anlamda düzenli sağlık kontrolü sıklığının artırılması, aşılanacak nüfus sayısının çoğalması ve ilaç tüketiminin artması gibi sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Özetle mültecilerin sağlık problemlerinin çözüme kavuşturulmasının Türkiye'ye yansması daha çok ekonomik ve insan kaynağı bağlamındadır.
- ✓ Çalışma kapsamında ele alınan son sorun ekonomik açıdandır. Suriyeli mülteciler, göç sonrasında hayatta kalma mücadelesi verme anlamında, vasıfsız işlerde ucuz işgücü olarak faaliyet göstermişlerdir. Bu durum öncelikle piyasada hakim olan işgücü ücretlerinde bir azalmaya ve işverenlerin bu durumu kendi lehlerine kullanmalarına yol açmıştır. Türkiye'de zaten yüksek seyreden işsizlik oranları daha da artmıştır. Özellikle Ortadoğu ülkeleriyle olan ticaret ilişkisi zarar görmüş ve dolayısıyla Türkiye'nin ekonomik büyümesi sekteye uğramıştır. Sonuç itibarıyla OECD tarafından 2016'da yayımlanmış olan göç raporunda ifade edilen: "Mülteci ve sığınmacı konumundaki grupların, gittikleri ülkelerin ekonomisine pozitif bir katkı sundukları" bilgisinin yanı sıra "Göçlerin, orta ve uzun vadede ekonomik büyüme ve iş gücü piyasasına olumlu etkileri olacaktır" ifadelerinin Türkiye kapsamında çok da gerçeği yansıtmadığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

Akalın T, A. (2016). Türkiye'ye Gelen Suriyeli Göçmen Çocukların Eğitim Sorunları. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: İstanbul.

Akkaş, İ. (2015). Suriyeli'ler: Sınırlar Ötesindeki Yaşam Mücadelesi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5: 92-114.

Akkaya, A. (2013). Suriyeli Mültecilerin Türkçe Algıları. Ekev Akademi Dergisi, 17(56): 179-190.

Akşit, G., Bozok, M. ve Bozok, N. (2015). Zorunlu göç, sorunlu karşılaşmalar: hisar köyü, neşehir'deki suriyeli göçmenler örneği. Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi, 1(2), 92-116.

Aktaş, E., & Gülçür, İ. (2017). Suriyelilere Yönelik Toplumsal Kabulü ve Uyumu Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler: Mersin İli Mezitli İlçesi Örneği. Toplum Ve Demokrasi Dergisi, 11(23): 235-248.

Ataş, Ö. (2017). Suriyeli Sığınmacıların İş Kurma Süreci Laleli- Beyazıt Çevresi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: İstanbul.

- Bal, B.C., Akkök, A., & Serin, H. (2015). Suriyeli Mültecilerin Mobilya Sektörü İşgücü Üzerine Etkileri; Kahramanmaraş İli Örneği. Selçuk-Teknik Dergisi, 14(2), 439-451.
- Barın, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Göç Araştırmaları Dergisi, 1(2): 10-56.
- Boyras, Z. (2015). Türkiye'de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler. Zeitschrift für die Welt der Türken-Journal of World of Turks, 7(2): 35-58.
- Canyurt, D. (2015). Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: Türkiye'de Riskler. Akademik Bakış Dergisi, (48): 127-146.
- Dağlıoğlu, E.C. (2014). 10 Soruda Suriyeli Mülteciler Meselesi, <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/7689/10-soruda-suriyeli-multeciler-meselesi> adresinden 06.01.2018 tarihinde alınmıştır.
- Doğanay, Ü., & Keneş Ç, H. (2016). Yazılı Basında Suriyeli 'Mülteciler': Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gerekçelerinin İnşası. Mülkiye Dergisi, 40 (1): 143-184.
- Döner, H. (2016). Suriyeli Göçmenlerle Yaşanan Sorunlar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma : Hatay İli Örneği. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Elazığ.
- Dürgen, B. (2015). Türkiye'deki Suriyelilerin Hukukî Durumu. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Antalya.
- Ercoşkun, B. (2015). Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Sosyokültürel ve Sosyoekonomik Etkileri. İstanbul Yeniüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: İstanbul.
- Erdem, C. (2017). Türkiye'ye Göç Eden Suriyeli Gençlerin Gelecek Beklentileri: Malatya Örneği. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ferris, E. & Winthrop, R. (2010). Education and displacement: Assessing conditions for refugees and internally displaced persons affected by conflict. UNESCO.
- Gökçe, A.F. & Özdemirci, İ. (2016). Suriyeli Mültecilerde Demokrasi Algısı Kilis Örneği. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(14): 384-403.
- Göker, G., & Keskin, S. (2015). Haber medyası ve mülteciler: Suriyeli mültecilerin Türk yazılı basınındaki temsili. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, (41): 229-256.
- Harunoğulları, M., & Cengiz, D. (2014). Suriyeli Göçmenlerin Mekânsal Analizi: Hatay (Antakya) Örneği. TÜCAUM-VIII. Coğrafya Sempozyumu, 23-24.
- <http://gocvakfi.org/oecd-2017-goc-raporu-yayinlandi/> adresinden 06.01.2018 tarihinde alınmıştır.
- Ihlamur-Öner, S.G. (2015). Türkiye'nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası. Ortadoğu, 6(61): 42-45.
- Kap, D. (2014). Suriyeli mülteciler: Türkiye'nin müstakbel vatandaşları. Akademik Perspektif, 30-35.
- Kara, Ö.T., Yiğit, A., & Ağırman, F. (2016). Çukurova Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği Bölümünde Okuyan Öğrencilerin Suriyeli Mülteci Kavramına İlişkin Algılarının İncelenmesi. Eğitim Kuram ve Uygulama Dergisi, 12(4): 945-961.

- Karataştan, N. (2017). Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmetlerine Ulaşmada Yaşadıkları Zorluklar. Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: İstanbul.
- Kaya, A.S. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Sorunları: Nizip Örneği. İstanbul Yeniüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: İstanbul.
- Keklik, A.Z. (2016). Suriyeli Sığınmacılarda Hepatit B Ve C Hastalık Sıklığı İle Bu Hastalıklarla İlgili Bilgi ve Riskli Davranış Düzeyleri. Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi: Harran.
- Korkmaz, A.Ç. (2014). Sığınmacıların Sağlık ve Hemşirelik Hizmetlerine Yarattığı Sorunlar. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi, 1(1): 37-42.
- Kördeve, M.K. (2017). Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmetlerine Erişimi: Bir Alan Araştırması. Sağlık Yönetimi Dergisi, 1(2): 1-12.
- Kutlu, Z. (2015). Bekleme Odasından Oturma Odasına, Suriyeli Mültecilere yönelik Çalışmalar Yürüten Sivil Toplum Kuruluşlarına Dair Kısa Bir Değerlendirme. İstanbul: Anadolu Kültür, Açık Toplum Vakfı.
- Lordoğlu K. & Aslan, M. (2016) "En Fazla Suriyeli Göçmen Alan Beş Kentin Emek Piyasalarında Değişimi: 2011-2014", Çalışma ve Toplum, (2): 789-808.
- Pandır, M., Efe, İ., & Paksoy, A. F. (2015). Türk basınında Suriyeli sığınmacı temsili üzerine bir içerik analizi. Marmara İletişim Dergisi, (24): 1-26.
- Sağlam, H. İ. ve Kanbur, N. İ. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin Mülteci Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Sakarya University Journal of Education, 7(2): 310-323.
- Seydi, A.R. (2014). Türkiye'deki Suriyeli Akademisyen ve Eğitimcilerin Görüşlerine Göre Suriye'deki Çatışmaların Suriyelilerin Eğitim Sürecine Yansımaları. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (30): 217-241.
- Seydi, A.R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (31): 267-305.
- Şentöregil, M. (2017). Suriyeli Çocuk Sığınmacıların Türk Yazılı Basınında Temsili. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Eskişehir.
- Şirin, S. (2014). 10 Soruda Suriyeli Mülteciler Meselesi, <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/7689/10-soruda-suriyeli-multeciler-meselesi> adresinden 06.01.2018 tarihinde alınmıştır.
- Taneri, A. & Tangülü, Z. (2017). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Sığınmacılara Bakış Açılarının İncelenmesi. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(25): 187-214.
- Temiz, Ö. (2014). Türk Hukukunda Bir Temel Hak Olarak Sağlık Hakkı. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 69(1): 165-188.
- Topkaya, Y., & Akdağ, H. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Suriyeli Sığınmacılar Hakkındaki Görüşleri (Kilis 7 Aralık Üniversitesi Örneği). Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1): 767-786.

Tuncer, İ., Tozkoparan, ;B., & Tuncer, T. (2017). Göç Sorununun Çözümü için Kamu Kuruluşlarının Yapması Gerekenler. Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu, 28-30 Eylül: Elazığ (124-133).

Türkiye’de Mülteci Sayısı Tahmin Edilenden Yüksek, <http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-m%C3%BClteci-say%C4%B1s%C4%B1-tahmin-edilenden-y%C3%BCksek/a-39323369> adresinden 06.01.2018 tarihinde alınmıştır.

Uzun, E. M., & Bütün, E. (2016). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri. Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi, 1(1): 72-83.

Yavuz, Ö., & Mızrak, S. (2016). Acil Durumlarda Okul Çağındaki Çocukların Eğitimi: Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Örneği. Göç Dergisi, 3(2): 175-199.

Yurtseven, A., Özcan, G., & Saz, E. U. (2015). Çocuk Acil Servise Başvuran Suriyeli Hastalarla Türk Hastaların Karşılaştırılması: Ege Üniversitesi Deneyimi. Turk J Pediatr Emerg Intensive Care Med, 2(3): 133-136.